

Covid-19 salgını turizm sektörünü nasıl etkiler? Turizm akademisyenleri perspektifinden bir değerlendirme

How Covid-19 pandemic affects tourism sector? An evaluation from tourism academics perspective

Gülay Özaltın Türker¹

Gönderilme tarihi/Received date: 09 / 05 / 2020

Kabul tarihi/Accepted date: 28 / 06 / 2020

Öz

Çalışmanın amacı Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Koronavirüs salgınının turizm sektörü üzerindeki olası etkilerinin incelenmesidir. Turizm sektörü üzerindeki olası etkilerin, sektör dışından, akademik bir perspektifle değerlendirilmesi amacıyla araştırma evreni olarak Türkiye'de turizm alanında eğitim veren öğretim üyeleri belirlenmiştir. Derinlemesine veri elde edilebilmesini sağlamak amacıyla nitel veri toplama yöntemlerinden açık uçlu soru formu tekniği tercih edilmiştir. Koronavirüs salgınının turist davranışları, dünya ve Türkiye turizmi üzerine olası etkileri, salgın sonrası olası tüketici talepleri ve turizm işletmelerinin uygulaması gereken stratejileri kapsayan 5 sorudan oluşan açık uçlu soru formu katılımcılara elektronik posta ile iletilmiştir. Turizm alanında eğitim veren 82 akademisyenin katılımıyla elde edilen veriler paket program aracılığıyla içerik analizine tabii tutulmuştur. Analiz sonucu ortaya çıkan temel kavramları; daha çok hijyen ve güven talebi, sosyal mesafe, kitle turizmi yerine bireysel turizm, doğa turizmi, yeni standartlar ve dijitalleşme şeklinde özetlemek mümkündür. Salgın sonrası turistlerin turizm işletmelerinden olası beklentileri hakkında 6 tema altında toplanmış 24 kod tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Covid-19, Turizm, Turist Davranışı, Turizm Akademisyenleri

Abstract

The aim of this study is to study the possible impacts of Covid-19 pandemic on the tourism sector. In order to have these possible impacts on the tourism sector evaluated by the people from outside the tourism sector from an academic perspective, the faculty members teaching in the field of tourism in Turkey have been chosen as the research universe. Open-ended questionnaire, as one of the qualitative research methods, have been preferred in order to obtain in-depth data. An open-ended questionnaire, consisting of five questions which include the possible impacts of the new Coronavirus on the tourist behaviors, and the world and Turkish tourism; possible post-pandemic consumer demands and the required strategies that should be practiced by the touristic businesses, have been sent to the participants by e-mail. The data, collected by the participation of 82 academics who teach in the field of tourism, have been subjected to content analysis through a package program. The basic concepts resulting from the analysis can be summarized as demand for more hygiene and security, social distancing, individual tourism rather than mass, nature tourism, new standards and digitalization. Possible expectations of tourists were collected under 6 themes and 24 codes after the pandemic.

Keywords: Covid-19, Tourism, Tourist Behavior, Tourism Academics

1. Giriş

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün verilerine göre 2019 yılında dünyada turist sayısı 1,5 milyarı aşmış durumdadır (unwto.org, 2020). Olağanüstü olaylar dışında sürekli olarak

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca Meslek Yüksekokulu, Otel-Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, gozaltin@mu.edu.tr

büyüme eğiliminde olan turizm hareketleri dünyada pek çok ülkenin ekonomik olarak öncelikli geçim kaynakları arasında yer almaktadır. Ülkeler açısından önemli bir ekonomik kaynak olmasına rağmen turizm hareketliliğinin sürekliliğini kontrol altında tutmak her zaman mümkün olmamaktadır. Savaş, terör olayları, doğal afetler gibi pek çok olay turizm hareketliliğine sekte vurabilmektedir. Bu olayların arasında hastalıkları ve salgınları da sıralamak mümkündür. Zira geçmişte ebola, sars, kuş gribi gibi salgın hastalıkların etkisi altında kalan turizm faaliyetleri, günümüzde Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan ve hemen hemen tüm dünyaya yayılan, Dünya Sağlık Örgütü tarafından "pandemi" ilan edilen Covid-19 salgınının olumsuz etkilerine maruz kalmaktadır.

Turizmin zaten kırılgan olan yapısına ilave olarak Covid-19 gibi insan sağlığını doğrudan etkileyen bir virüs salgını ile karşı karşıya kalan ülkelerin ulusal ve uluslararası seyahatleri sınırlandırmak zorunda kalmaları insan hareketliliğine dayanan bu sektörü ayakta kalma mücadelesi vermek zorunda bırakmaktadır. Turizm sektörü, dünya genelinde, daha önce hiç karşılaşmadığı ve dolayısıyla deneyim sahibi olmadığı bir problem karşısında mücadele etmek zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Salgın sürecinin ne kadar daha devam edeceğinin bilinmemesi, geleceğin de öngörülememesi anlamına gelmektedir. Bu bilinmezlik içerisinde, turizm sektörünün mümkün olan en az zararla ayakta kalmasını sağlamaya çalışan ülke yönetimleri ve turizm işletmeleri farklı yöntemler geliştirme yoluna gitmektedirler. Sosyal mesafe kurallarının getirilmesi, maske zorunluluğu, hızlı virüs testleri, ülke içi seyahatin özendirilip ülke dışı seyahatlerin sınırlandırılması gibi pek çok yöntemlerle bir taraftan salgının ölümcül etkileri kontrol altında tutulmaya çalışılmakta, bir taraftan ise ülkelerin turizm sektörleri ayakta tutulmak istenmektedir.

Bu çalışma Covid-19 salgınının turizm sektörü üzerindeki olası etkilerini akademisyenler perspektifinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda literatürde alanda yapılan ilk ampirik çalışmalardan biri olması nedeniyle literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca turizm sektörünü, sektör dışında ama sektör hakkında önemli derecede bilgiye sahip turizm akademisyenlerinin çalışma evreni olarak belirlenmesinin araştırma sonuçlarının daha tarafsız olmasını sağladığı düşünülmektedir. İlave olarak açık uçlu soru formu gibi nitel bir yöntemin tercih edilmiş olması, bulguların daha derinlemesine incelenebilmesini sağlamıştır.

2. Literatür

Koronavirüs salgını 2019 yılı aralık ayının sonlarına doğru Çin'in Vuhan kentinde yer alan bir deniz ürünleri pazarında bulunan bir kişide yüksek ateş öksürük ve nefes darlığı belirtileriyle ortaya çıkmıştır. İlk vakaların ortaya çıkmasıyla birlikte salgınla mücadele etmeye başlayan ilk ülke olan Çin, 13 Ocak 2020'de Covid-19 ya da Yeni Koronavirüs adıyla hastalığı tanımlamıştır (www.covid19bilgi.saglik.gov.tr). Daha sonra Vuhan ve Hubei başta olmak üzere Çin'in diğer şehirlerinde de görülmeye başlanan salgın, Çin'in yılbaşı tatiline denk gelmesi nedeniyle hızla yayılma olanağı bulmuş ve dünyanın diğer ülkelerinde de görülmeye başlanmıştır. Şubat ayı itibariyle başta İtalya ve İspanya Gribi Avrupa ülkeleri olmak üzere dünyanın farklı ülkelerinde hastalığın yayılması üzerine Dünya Sağlık Örgütü Covid-19'u "pandemi" (küresel salgın) ilan etmiştir. Türkiye'de ise ilk vaka 11 Mart 2020'de tespit edilmiş ve bu tarih itibariyle salgının yayılma hızını yavaşlatmaya yönelik çeşitli önlemler alınmıştır. Bu çalışmanın yayına hazırlandığı süreç olan 2020 Haziran ayı itibariyle dünya genelinde vaka sayısı 215 ülkede toplamda 9.5 milyona ulaşmış, salgın nedeniyle ölümler ise 500 bin rakamını aşmış durumdadır. Türkiye'de ise 200 bine ulaşan vaka sayısı ve 5 binin üzerinde ölüm gerçekleşmiştir. Halihazırda bir aşısı

Özaltın Türker, G. (2020). How Covid-19 pandemic affects tourism sector? An evaluation from tourism academics perspective. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 207-224.

veya ilacı geliştirilememiş olan virüs salgının ne kadar süreceğini öngörmek mevcut verilerle mümkün değildir.

İnsanoğlu bilinen tarihi boyunca vebadan suçiçeğine, koleradan tifüse kadar pek çok salgın hastalıkla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Son yüzyıl içerisindeki virüs salgınlarına bakıldığında; 1918'de İspanyol Gribi, 1957'de Asya Gribi, 1968'de Hong Kong Gribi, 1981'de Aids, 2002'de SARS, 2009'da Domuz Gribi ve 2014'de Ebola sıralanabilir (Alpago & Oduncu Alpago, 2020). Tüm bu salgın hastalıklar aslında insanoğlunun virüs salgınlarına hiç de yabancı olmadığını göstermektedir. Ancak bu salgınlara bakıldığında her ne kadar dünyanın önemli bir kısmını etkilemiş olsalar da, yayılma hızı ve yarattığı kaygı düzeyi açısından 2019 sonunda ortaya çıkan Covid-19'un tarihteki diğer salgınlardan ayrıldığı görülmektedir. Günümüzün iletişim olanakları sayesinde dünya genelinde Covid-19 vaka sayıları anlık takip edilebilmektedir. Bu anlık takip, salgının yayılımı konusunda konunun uzmanları için faydalı olsa da sivil halk üzerinde kaygı düzeyinin artmasına neden olabilmektedir. Gerek virüsün yayılım hızının yüksek olması ve gerekse toplumun virüse karşı duyarlılığının artması ülkeleri virüse karşı ciddi önlemler almak zorunda bırakmaktadır.

Salgın hastalıkların tamamı insan yaşamını farklı açılardan etkilemektedir. Salgın hastalıklara bağlı olarak insanlar yaşam tarzlarını değiştirmekte, yeni alışkanlıklar kazanabilmekte ya da seyahat ya da tatil gibi bazı kararları almaktan vazgeçebilmekte veya bu kararlarını öteleyebilmektedir. Dolayısıyla salgın hastalıkların başta turizm ve seyahat olmak üzere pek çok sektör üzerinde önemli etkileri olduğunu ifade etmek mümkündür. Örneğin 2002 yılında yaşanan SARS, Asya ülkelerinde üç milyonun üzerinde insanın işsiz kalmasına neden olmuştur. Benzer şekilde Çin, Hong Kong, Vietnam ve Singapur'da yirmi milyar doların üzerinde gelir kaybına neden olduğu hesaplanmaktadır (Kılıçdere, 2017). Salgın hastalıklar ile turizm sektörü arasında negatif bir korelasyon olduğunu ifade etmek mümkündür (Karim, vd., 2020).

Covid-19 salgını nedeniyle gerek bireylerin kişisel kararları ve gerekse devletlerin aldığı önlemler neticesinde tüm dünyada insanların turizm ve seyahat faaliyetlerine katılımında ciddi düşüşler gerçekleşmiştir. Ulusal ve uluslararası uçuşların iptali, sınır kapılarının kapatılması, seyahat edenlere seyahatleri sonrası 14 günlük karantina uygulamalarının getirilmesi, sokağa çıkma yasakları ve sınırlandırmaları gibi pek çok önlem dünya genelinde seyahat hareketlerinin durma noktasına gelmesine neden olmuştur. Turizm ve seyahat faaliyetlerine katılımı ciddi şekilde engellemesi nedeniyle salgın turizmin başta istihdam olmak üzere pek çok ekonomik katkısını da olumsuz yönde etkilemektedir (Yang, Hongru, & Xiang, 2020). Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) her ne kadar Covid-19'un turizm üzerindeki etkilerinin hesaplanması için çok etken olsa da, en iyi senaryoda 2020 yılı içerisinde dünya genelinde %30'luk bir daralma öngörülmektedir (www.unwto.org).

Covid-19 salgınının turizm faaliyetlerini etkileyeceği tartışmasız bir gerçek olmakla birlikte salgın sürecinde ve salgın sonrasında turist davranışlarının nasıl etkileneceği, turizm işletmelerinin salgın karşısında neler yapması gerektiği, sektörün salgının etkilerini azaltmak için alması gereken önlemler gibi pek çok konu başlığı altında ulusal ve uluslararası literatürde yoğun olarak çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Her ne kadar sürecin içerisindeyken salgının turizm üzerindeki olası etkilerinin öngörülmesi çok mümkün olmasa da krizin yönetilebilmesi açısından ve hızlı önlemlerin alınabilmesi açısından alanda yapılan ve yapılacak çalışmaların önemi büyüktür.

Kıvılcım (2020) Covid-19 salgınının turizm sektörü üzerine olası etkilerini incelediği çalışmasında Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü verilerinden ve dünyada salgına karşı yürütülen

mücadelelerden hareketle olası turist davranışlarını öngörmeye çalışmıştır. Araştırmacı, çalışmasında turizm sektöründe temassız işlemlerin ön plana çıkacağı, dijitalleşmenin yaygınlaşacağı, sosyal mesafeli turlar ve daha izole tatil tercihlerinin artacağını öngörmektedir. İbiş (2020) ise salgının seyahat acentaları üzerine olası etkilerini on bir seyahat acentası yetkilisi ile yaptığı yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile öngörmeye çalışmıştır. Araştırmacı, çalışmasında, seyahat acentalarının kriz dönemini atlatabilmeleri için düşük faizli kredilerle desteklenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Araştırmaya katılan yöneticiler sürecin atlatılabilmesi için, borç öteleme, vergi indirimi, personel çalıştırma desteği gibi devlet desteklerinin seyahat acentalarına sağlanması durumunda bu sürecin atlatılabileceğini ifade etmişlerdir.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğini kullanan bir diğer çalışmada Demir, Günaydın & Demir, (2020) salgının turizm sektörü üzerindeki öncül etkilerini ve sonuçlarını incelemişlerdir. Araştırmacılar otuz iki turizm işletmesi yöneticisiyle görüşmüşlerdir. Araştırmaya katılanlar turizm alanında; büyük oteller yerine küçük otellerin tercih edileceği, toplu transferler yerine münferit transferlerin sağlanacağı, maske ve sosyal mesafe kavramlarının yaygınlaşacağı, tek kullanımlık araç ve gereç kullanımında artış olacağı, özel araçla seyahat ve kişiye özel turlarda artış olacağı gibi öngörülerde bulunmuşlardır. Zeng vd. (2020) ise Covid-19 hakkında medyada yer alan haberlerin Çin’li turistlerin ruh sağlığı üzerine etkilerini araştırmışlardır. Araştırmacılar, medyada yer alan örneğin Donald Trump’ın salgının “Çin Gribi” olarak nitelendirmesi, salgının Çin’den yayılması gibi haberlerin Çinli turistlerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler doğurduğunu vurgulamışlardır.

Covid-19’un ortaya çıkması üzerine hemen her alanda olduğu gibi salgının turizm sektörü üzerine olası etkilerini de inceleyen pek çok çalışma yapılmıştır (Acar, 2020; Akca, 2020; Alpagó & Oduncu Alpagó, 2020; Brouder, 2020; Desbiolles, 2020; Gössling, Scott & Hall, 2020). Söz konusu çalışmalarda salgının ekonomik, sosyal, psikolojik vb. etkileri üzerinde durulmuştur. Bu alanda yapılmış olan çalışmalar değerli olmakla birlikte salgın süreci halen devam ettiği için ve gelecek konusunda halen bir belirsizlik bulunması nedeniyle bu alanda çok daha fazla çalışma yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Süreç devam ederken yapılan bu çalışmalar salgın bittikten sonra sürecin daha iyi anlaşılabilmesi için önem taşıyacaktır.

3. Amaç ve yöntem

Araştırmanın temel amacı Koronavirüs Salgının turizm sektörü üzerindeki olası etkilerinin turizm akademisyenleri perspektifinden incelenmesidir. Araştırma genel evreni Türkiye’de turizm alanında eğitim veren öğretim üyeleri olarak belirlenmiştir. Araştırma yöntemi olarak nitel veri toplama tekniklerinden açık uçlu soru formu tekniği tercih edildiği için verilerin analizi açısından araştırma evreninin sınırlandırılması ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle araştırmada çalışma evreni; profesör, doçent ve dr.öğr. üyesi unvanına sahip olan öğretim üyeleri ile sınırlandırılmıştır. “YÖK Akademik” platformu üzerinden bu unvanlara sahip turizm akademisyenlerinin sayıları ve e-posta adresleri tespit edilmiştir. YÖK Akademik platformuna kayıtlı, turizm alanında; 254 Dr.Öğr.Üyesi, 91 Doçent ve 77 Profesör olduğu tespit edilmiştir. Elektronik ortamda hazırlanan açık uçlu soru formu katılımcılara e-posta üzerinden ulaştırılmıştır. Bu yöntemle 10 Nisan-10 Mayıs 2020 tarihleri arasında 82 katılımcıya ulaşılmıştır. Nitel araştırmalarda derinlemesine görüşme yöntemi uygulandığında yaklaşık 30 kişilik örneklem büyüklüğü yeterli kabul edilmektedir (Başkale, 2016). Bu nedenle ve araştırma amaçları ve verilerin genellenebilirliği açısından 82 sayısı yeterli bulunmuştur. Elde edilen veriler paket program ile içerik analizine tabii tutulmuştur.

İçerik analizlerinde genellikle öncelikle temalar ve kodlar belirlenmekte ve veriler belirlenen bu temalar ve kodlar doğrultusunda incelenmektedir. Ancak Koronavirüs Salgının dünya genelinde ilk defa yaşanmış bir vaka olması ve sonuçlarının analiz başında genel çerçeve içerisine sokulmasının mümkün olmaması nedeniyle öncelikle bütün veriler incelenmiş, daha sonra kodlar belirlenmiştir. Kodlar belirlendikten sonra verilere tekrar dönülmüş ve belirlenen kodlar altında gruplamalar yapılmıştır. Son aşamada ise elde edilen kodlar, temalar altında gruplandırılmıştır.

Katılımcılara yöneltilen açık uçlu soru formunda yer alan sorular aşağıdaki gibidir:

- Sizce Koronavirüs (Covid-19) salgınının Dünya’da turist davranışları üzerinde ne gibi etkileri olacaktır?
- Sizce Koronavirüs (Covid-19) salgınının Türkiye turizminde ne gibi etkileri olacaktır?
- Sizce Türkiye Koronavirüs (Covid-19) salgını sonrası turizm sektöründe hangi stratejileri izlemelidir?
- Turizm işletmeleri Koronavirüs (Covid-19) salgını krizini yönetebilmek için neler yapmalı?
- Koronavirüs (Covid-19) salgını sonrası turistlerin turizm işletmelerinden olası beklentilerini sektörel bazda değerlendiriniz.

4. Bulgular

Araştırmada ilk olarak tanımlayıcı veriler incelenmiştir. Tablo 1’de tanımlayıcı verileri görmek mümkündür. Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların %36,58’ini kadınların %63,42’sini ise erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların akademik unvanları incelendiğinde %67,08 ile en büyük grubu “Dr. Öğr. Üyesi” grubunun oluşturduğu görülmektedir. “Doçent Dr.” Unvanına sahip katılımcılar örneklemin %21,95’ini oluştururken “Profesör Dr.” Unvanına sahip olanlar ise %10,97’sini oluşturmuştur.

Tablo 1. Tanımlayıcı veriler (n/82)

Cinsiyet	n	%	Kadro	n	%
Kadın	30	36,58	Turizm İşletmeciliği	31	37,80
Erkek	52	63,42	Turizm Rehberliği	22	26,83
			Gastronomi ve Mutfak Sanatları	14	17,07
Unvan	n	%	Seyahat İşletmeciliği	4	4,88
Profesör Dr.	9	10,97	Yiyecek İçecek İşletmeciliği	3	3,66
Doçent Dr.	18	21,95	Rekreasyon Yönetimi	3	3,66
Dr.Öğr.Üyesi	55	67,08	İşletme	4	4,88
			Lojistik	1	1,22

Soru 1: Sizce Koronavirüs (Covid-19) salgınının Dünya’da turist davranışları üzerinde ne gibi etkileri olacaktır?

Katılımcılara ilk olarak Covid-19 salgınının Dünya’da turist davranışları üzerine ne gibi etkileri olacağı sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar içerik analizine tabii tutulduğunda 16 adet kod tespit edilmiştir. Bu kodların bazılarının bir tema altında toplanabildiği görülürken bazı kodları bir tema altında gruplandırmak yerine ayrı ayrı değerlendirmenin daha doğru olacağı görülmüştür. Bu bağlamda analiz sonuçlarını Tablo 2’de görmek mümkündür.

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların öncelikle seyahatlerle ilgili cevaplar verdikleri görülmektedir. 24 katılımcı (%29,26) salgın sonrası seyahat talepleri hakkında görüş bildirmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde cevapların tamamında seyahat taleplerinin azalacağı, insanların kısa

ve orta vadede seyahat talebinde bulunmakta çekince duyacakları yönünde cevaplar olduğu tespit edilmiştir. 17 (%20,73) katılımcı ise seyahat yönü konusunda görüş bildirmişlerdir. Bu katılımcılar bireylerin dış turizm yerine iç turizme yönelecekleri, kendi ülkelerinde seyahat etmeyi tercih edecekleri şeklinde görüş bildirmişlerdir. Seyahat yönü konusunda görüş bildiren katılımcılardan biri “popüler” destinasyonlar yerine bireylerin daha az bilindik, daha az kalabalık destinasyonları ziyaret edeceklerini ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı ise Covid-19 sonrası bireylerin uzunca bir süre Uzak Doğu, Asya Pasifik destinasyonlarını ziyaret etmekte çekince duyacakları yönünde görüş bildirmiştir.

Tablo 2. Covid-19 salgının dünya turist davranışlarına etkileri (n/82)

Tema	Kod	f	%
Seyahat	Seyahat talebi	24	29,26
	Seyahat yönü	17	20,73
Konaklama/pansiyon türü	Herşey dahil sistem/ resort otel	8	9,75
	Küçük/Butik otel – Devre mülk	16	19,51
Turizm türü	Kitle turizmi	26	31,70
	Bireysel turizm	20	24,39
	Yavaş turizm	8	9,75
	Doğa turizmi	6	7,31
Yeni talepler	Hijyen	16	19,51
	Güvenlik	12	14,63
	Yeni standartlar	6	7,31
	Sertifikasyon	5	6,09
Etkinin yönü	Dijitalleşme	4	4,87
	Olumsuz etkiler	18	21,95
	Olumlu etkiler	6	7,31

Birinci sorudan elde edilen bir diğer tema ise “Konaklama/Pansiyon Türü” olmuştur. Bu temanın altında elde edilen iki kod; “Herşey Dahil Sistem/Resort Otel” ve “Küçük/Butik Otel-Devre mülk” başlıkları altında toplanmıştır. Aslında her iki başlığa verilen cevaplar birbirini tamamlar niteliktedir. Zira katılımcılar farklı şekillerde de olsa turistlerin Covid-19 sonrası resort otelleri ve her şey dahil pansiyon türünü tercih etmekten vazgeçerek daha küçük otelleri, butik otelleri tercih edeceklerini devre mülk, yazlık gibi konaklama türlerinin tercih edilme oranlarının artacağını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların dünyada turist davranışlarında yaşanabilecek değişimlere ilişkin bir diğer öngörüsü ise turizm türüne ilişkin olmuştur. “kitle turizmi” ifadesi %31,70 ile bu soruda en çok frekansa sahip ifade olmuştur. Bu ifadenin geçtiği cümleler incelendiğinde tamamında kitle turizminin gerileyeceği, turistlerin artık kitle turizmini talep etmeyecekleri hatta kitle turizminin son bulacağı şeklinde olumsuz ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Aynı soruda sıkça değinilen bir diğer kavram olan “bireysel turizm” (f=20) hakkında ise gelişme olacağı, turistlerin bireysel turizmi tercih edecekleri, bireysel seyahatlerin ve kişiye özel turların (Tailor Made Tour) ön plana çıkacağı şeklinde bir beklenti olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar ayrıca kitle turizmi yerine yavaş turizm (f=8), doğa turizmi (f=6) gibi alternatif turizm türlerine yönelik talebin artacağına ilişkin öngörülerde bulunmuşlardır.

İlk soruda katılımcıların üzerinde durduğu bir diğer tema ise turistlerin olası yeni talepleri olmuştur. Bu bağlamda, hijyen (f=16) ve güvenlik (f=12) taleplerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Hijyen talebi, turizm işletmelerinin hizmet üretim süreçlerinde hijyen kurallarına daha fazla dikkat etmeleri gerekeceği şeklinde tanımlanırken güvenlik ifadesinden kastedilenin

koronavirüsün yayılmasını önleyecek sosyal mesafe, maske, termal kamera gibi hijyen dışı önlemlerin olduğu anlaşılmaktadır.

Kimi katılımcılar ise salgının turist davranışları üzerindeki olası etkilerini “olumlu” ve “olumsuz” şeklinde nitelermeyi tercih etmişlerdir. Bu nitelermeler “Etkinin Yönü” teması altında toplanmıştır. Katılımcılardan virüs salgınının turist davranışlarını “olumsuz” (f=18) etkileyeceğini ifade edenler genellikle bu olumsuz etkileri sıralama yoluna gitmemişlerdir. Sıralayanlar ise yukarıda ifade edilen kodları kullanmışlardır. Tablo 2’de verilen kodlar dışında ülkelerde yaşanacak ekonomik sorunların turistlerin tatil taleplerini ertelemelerine neden olacağı belirtilmiştir. “Olumlu” (f=6) etkileri olacağını ifade eden katılımcılar ise salgın süresince başta sokağa çıkma yasağı olmak üzere kimi sınırlamalar yüzünden seyahat etme, gezme, eğlenme davranışları engellenen bireylerin salgın süreci sonlandığında aşırı bir seyahat talebi göstereceklerini ifade etmişlerdir.

Soru 2: Sizce Koronavirüs (Covid-19) salgınının Türkiye turizminde ne gibi etkileri olacaktır?

Katılımcılara yöneltilen ikinci soruda, salgının Türkiye turizmini ne şekilde etkileyeceğine ilişkin öngörülerde bulunmaları istenmiştir. Tablo 3’de katılımcıların öngörülerinin oluşturduğu temaları ve kodları görmek mümkündür. “Ekonomik Etkiler” teması incelendiğinde en yüksek frekans değerine “ekonomik kayıp” (f=21) kodunun sahip olduğu görülmektedir. Katılımcılar bu kod altında turizm işletmelerinde küçülme olacağı, döviz kaybı yaşanacağı, ekonomik faaliyetlerin azalacağı, ülke ekonomisinin zarar göreceği gibi ifadeler kullanmışlardır. Bununla birlikte bir diğer yük frekansa ise “istihdam” (f=18) kodunun sahip olduğu görülmektedir. Bu kod altında katılımcılar turizm işletmelerinde yüksek oranlarda işten çıkarmaların yaşanacağını, bunun da ülke açısından önemli bir istihdam sorunu yaratacağını öngörmektedirler. Aynı tema altında turizm gelirlerinde ve turizm yatırımlarında azalmaların yaşanacağına yönelik öngörüler de yer almaktadır. Ancak diğerlerinden farklı olarak bir katılımcı büyük ölçekli turizm yatırımlarında azalma olacağını ifade ettikten sonra küçük otel, doğa turizmi, bireysel turizm vb. yatırımlarında artış olacağını ifade ederek olumlu bir öngöründe bulunmuştur.

Tablo 3 turizm şekli açısından incelendiğinde ise katılımcıların iç ve dış turizm olarak turizm şekilleri üzerinde durduğu görülmektedir. Katılımcıların tamamı iç turizm için olumlu ifadeler kullanırken dış turizm için olumsuz ifadeler kullanmışlardır. Salgın sonrası öncelikle iç turizmin toparlanacağı, sektörün iç turizme yöneleceği, krizin iç turizm sayesinde aşılabileceği gibi öngörüler bulunmaktadır. Diğer taraftan katılımcılar kısa ve orta vadede dış turizm hareketlenmesi beklememektedirler. Uluslararası seyahatlere ciddi denetim ve sınırlamalar getirileceği, buna bağlı olarak da bireylerin başka ülkelere seyahat etme eğilimi içerisinde olmayacakları öngörülmektedir. Türkiye salgın sürecini başarıyla atlatsa ve herhangi bir sorun yaşanmasa, tüm önlemler alınsa dahi uluslararası normalleşme sağlanmadığı sürece Türkiye’nin dış turizmden gelir elde etmesinin mümkün olmadığı görüşü hakimdir.

Katılımcılar dünyadaki turist davranışlarına paralel olarak Türkiye’de de kitle turizminin olumsuz yönde etkileneceğini (f=19), bireysel turizmin daha çok tercih edileceğini (f=17) ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra katılımcıların ikincil konut ve devre mülk turizmi (f=17) gibi turizm çeşitlerine talebin artması yönünde beklentileri bulunmaktadır. İkincil konut turizmi hakkında görüş bildiren katılımcılar, kalabalıkta tatil yapmaktan çekinen ve bireysel izolasyonunu sağlamaya özen gösteren bireylerin ikincil konutlar ve devre mülkleri sayesinde daha izole tatil fırsatları bulacaklarını öngörmektedirler.

Tablo 3 yeni uygulamalar teması açısından incelendiğinde, birinci soruya paralel olarak, Türkiye turizminde de hijyen (f=15) kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca katılımcılar turizm işletmelerinin turist beklentilerine paralel olarak yeni standartlar (f=12) getirme yoluna gideceklerini ifade etmektedirler. Bu standartlar; hijyen kuralları, testler, aşı kartları, sosyal mesafe kuralları vb. örneklendirilmektedir. 7 katılımcı ise bu standartların bir sertifikasyon sistemine dönüşeceği öngörüsünde bulunmuşlardır.

Tablo 3. Covid-19 salgının Türkiye turizmüne etkileri (n/82)

Tema	Kod	f	%
Ekonomik etkiler	Ekonomik kayıp	21	25,60
	İstihdam	18	21,95
	Turizm gelirinde azalma	14	17,07
	Turizm yatırımları	9	10,97
Turizm şekli	İç turizm	28	34,14
	Dış turizm	31	37,80
Turizm türü	Kitle turizmi	19	23,17
	Bireysel turizm	17	20,73
	İkincil konut/Devre mülk	17	20,73
Yeni uygulamalar	Hijyen	15	18,29
	Yeni standartlar	12	14,63
	Sertifikasyon	7	8,53
	Dijitalleşme	4	4,87
Etkinin yönü	Olumsuz etkiler	11	13,41
	Olumlu etkiler	8	9,75

Tablo 3 son olarak salgın etkisinin yönü teması üzerinden incelenecek olursa katılımcıların 11'inin olumsuz etkileri olacağı şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu öngöründe bulunan katılımcılar öz konusu olumsuz etkileri örneklendirme yoluna gitmemişlerdir. Ancak olumlu etkilerin yaşanacağını ifade eden 8 kişi bu etkileri örneklendirmişlerdir. Bu katılımcılar, bireysel turizme talep artışının olmasıyla birlikte kapasite daralması yaşanacağını ve bu kapasite daralmasının turizmde fiyat artışının önünü açacağını belirtmişlerdir. Ayrıca turistlerin popüler destinasyonlar yerine daha az bilinen destinasyonları tercih edeceğini ifade eden katılımcılar, Türkiye'nin az bilinen destinasyonlarında bu nedenle turizm talebi artışı yaşanacağı öngörüsünde bulunmaktadır. Son olarak bir katılımcı, turistlerin kalabalık sezonlarda tatil yapmaktan çekinmelerinin yoğun sezon kavramını ortadan kaldırabileceği, ya da en azından sezonun süresini uzatabileceği öngörüsünde bulunmuştur.

Soru 3: Sizce Türkiye Koronavirüs (Covid-19) salgını sonrası turizm sektöründe hangi stratejileri izlemelidir?

Katılımcılara üçüncü soru olarak salgın sonrasında turizm sektöründe izlenmesi gereken stratejiler hakkında ne düşündükleri sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar Tablo 4'de görülmektedir. Tablo 4'de de görüldüğü gibi bu soruya verilen cevaplarda her ne kadar kodlama yoluna gidilse de temalar altında gruplandırma gerçekleştirilmemiştir. Bunun temel nedeni bir stratejinin, örneğin hem pazarlama hem yönetim hem de çevre stratejileri başlığı altında değerlendirilebilmesinin mümkün olmasıdır. Bu nedenle bir temalandırma yapmak yerine katılımcılar tarafından belirtilen stratejilerin kodlanması yoluna gidilmiştir.

Tablo 4'de de görüldüğü gibi katılımcıların üzerinde en çok durduğu stratejilerin başında "teşvik ve krediler" (f=19) gelmektedir. Katılımcılar kamunun turizm sektörünü desteklemesi ve bu kriz

döneminin atlatılabilmesi için turizm işletmelerine teşvik ve kredilerin sağlanması gerektiğini düşünmektedirler. En çok üzerinde durulan bir diğer strateji ise “hijyen vurgusu” stratejisidir. Bir pazarlama stratejisi olarak değerlendirilebilecek bu stratejiyi savunan katılımcılar turistlerin salgın sonrasında hijyen beklentilerinin üst düzeyde olacağını öngörmekte, bu nedenle pazarlama faaliyetlerinde hijyen vurgusunun üzerinde özellikle durulması gerektiğini ifade etmektedir. Üçüncü en yüksek strateji ise iç pazara yönelmesi stratejisi (f=17) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4. Salgın sonrası turizm stratejileri (n/82)

Kod	f	%
Teşvik/krediler	19	23,17
Hijyen vurgusu	19	23,17
İç turizm	17	20,73
İmaj çalışması	16	19,51
Tanıma ağırlık verilmesi	14	17,07
Bireysel turizm	14	17,07
Herşey dahil sistem	14	17,07
Sertifikasyon	13	15,85
Küçülme stratejisi	12	14,63
Bakanlık stratejileri	12	14,63
Kitle turizmi	11	13,41
Personel güçlendirme	11	13,41
Pazar araştırmaları	9	10,97
Hedef pazar değişikliği	8	9,75
Dijitalleşme	8	9,75
Kriz yönetimi	8	9,75
Taşıma kapasitesi hesaplaması	7	8,53
Salgına karşı önlem	5	6,09

Tablo 4’de yer alan “Her şey Dahil Sistem” (f=14) ve “Kitle Turizmi” (f=11) diğer sorularda olduğu gibi olumsuz cümleler içeren stratejiler olmuştur. Diğer bir ifade ile katılımcılar bu stratejilerden kaçınılarak “Bireysel Turizm” stratejisine yönelmesi gerektiğini dolaylı yoldan ifade etmişlerdir. Dolayısıyla Bireysel Turizm’in f değerinin 14+14+11=39 olarak değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Ayrıca “küçülme stratejilerinin” (f=12) de daha çok bireysel turizme yönelmesi anlamına geleceği çıkarımı yapılabilir. Bu bağlamda katılımcıların doğrudan ya da dolaylı olarak salgın sonrası en etkin turizm stratejisi olarak bireysel turizme yönelmesi gerektiğini ifade ettiklerini söylemek mümkündür.

Tablo 4’de üzerinde durulması gereken bir diğer strateji “personel güçlendirme” (f=11) stratejisidir. Bu stratejiyi savunan katılımcılar salgın sürecinin en büyük olumsuz etkilerinin personeller tarafından yaşandığını, yaşanan bu olumsuz etkiler nedeniyle kalifiye pe çok turizm çalışmasının farklı sektörlere kayacağını, bu nedenle de turizmde bir kan kaybı yaşanacağını ifade etmektedirler. Bu nedenle, katılımcılar personel özlük haklarını güçlendirecek, deneyimli personelin sektörde kalmasını sağlayacak önlemlerin alınması gerektiğini savunmaktadırlar.

Düşük frekans değeri almasına rağmen üzerinde önemle durulması gerektiği düşünülen bir diğer strateji ise “Taşıma Kapasitesi” (f=7) stratejisidir. Bu stratejiyi savunan katılımcılar destinasyon ve işletme bazında taşıma kapasitelerinin tekrar hesaplanması gerektiğini savunmaktadırlar. Böylelikle destinasyondaki veya işletme üzerindeki insan yükünün azaltılması ve sosyal mesafenin korunması mümkün olacaktır. Beş katılımcı ise öncelikle salgının yayılmasına karşı önlemleri içeren stratejiler üzerinde durulması gerektiğini vurgulamışlardır.

Soru 4: Turizm işletmeleri Koronavirüs (Covid-19) salgını krizini yönetebilmek için neler yapmalı?

Katılımcılara yönetilen dördüncü soruda, turizm işletmelerinin salgın krizini doğru yönetebilmek için neler yapabilecekleri sorusu yöneltmiştir. Bu soruda da üçüncü soruda olduğu gibi tema oluşturmadan sadece kodlar üzerinden bir değerlendirme yapma yoluna gidilmiştir. Katılımcıların cevapları incelendiğinde önemli bir çoğunluğunun (%28,04) işletmelerin salgın sürecinde açılması taraftarı olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu yönde cevap veren bazı katılımcılar, salgının yayılmasının önlenmesinin işletmenin ayakta kalmasından çok daha önemli bir konu olduğu açıklamasını yapmışlardır. Bazı katılımcılar ise salgın sürecinde işletmelerin elinden gelen bir şey olmayacağını, bu nedenle salgının bitmesinin beklenmesinin en doğru karar olduğunu vurgulamışlardır. Soruya bu yönde cevap veren bazı katılımcılar ise işletmelerin kriz sürecinde kazanç elde edemeyeceklerini kabul etmeleri gerektiğini, ancak salgın sonrasında seyahat ve turizm taleplerinde önemli bir artış olacağını, bu nedenle işletmelerin kriz sonrasında hazırlanmaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Tablo 5’de en yüksek frekansa sahip bir diğer cevap ise “personele ilişkin önlemler” (f=22) cevabıdır. Katılımcıların çalışanlarla ilgili üzerinde durdukları ilk konu, çalışanların ekonomik olarak desteklenmesidir. Kriz döneminde en çok zararı görecektir grup olarak nitelendirilen çalışanların sektörde kalmalarının sağlanmasının yolunun da ekonomik olarak desteklenmekten geçtiği ifade edilmiştir. Ayrıca salgın sürecinde turizm işletmelerinin açılması durumunda çalışan sağlığını korumaya yönelik önlemlerin alınması ve çalışanların salgından korunma konusunda eğitim almalarının sağlanması da bu kod içerisinde değinilen konular olmuştur. Personele ilişkin önlemler başlığı altında yorum yapan iki katılımcı ise turizm işletmelerinin sağlık çalışanı istihdam etmek zorunda kalacaklarını ifade etmişlerdir. Bu soruda en çok üzerinde durulan bir diğer kavram ise “hijyen” (f=21) olmuştur. Katılımcılar turizm işletmelerinin daha fazla hijyen tedbiri alması gerektiğini vurgulamışlardır.

Tablo 5. Salgın krizini yönetebilmek için turizm işletmeleri ne yapmalı? (n/82)

Kod	f	%
İşletme açılmamalı	23	28,04
Personele ilişkin önlemler	22	26,82
Hijyen tedbirleri	21	25,60
Sektörel iletişim artırılmalı	16	19,51
Devlet desteklerini takip	15	18,29
Sosyal mesafeye uygun hizmet	15	18,29
Pazarlama faaliyetleri	15	18,29
Düşük kar marjı (fiyat indirimi)	14	17,07
Kişiselleştirilmiş hizmet	14	17,07
Küçülme/kapasite azaltımı	14	17,07
Finansal önlemler	13	15,85
İç pazara yönelme	12	14,63
Turisti bilgilendirme faaliyetleri	10	12,19
Menüler gözden geçirilmeli	9	10,97
Sağlık bakanlığı tedbirleri izlenmeli	8	9,75
Dijitalleşme	8	9,75

16 katılımcı turizm işletmelerinin salgın krizini yönetebilmeleri için sektörel iletişimin artırılması gerektiği üzerinde durmuştur. Bu konuda yorum yapan katılımcılar destinasyon yönetim örgütleri kurulması, kriz masaları oluşturulması, stratejik ortaklıkların sağlanması, stratejik eylem

planlarının hazırlanması gibi önerilerle turizm sektörü içerisinde faaliyet gösteren işletmelerin daha yüksek iletişim içerisinde bulunması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bu soruda işletmelerin “düşük kar marjı” (f=14) ile çalışmalarını gerektiğini ifade eden katılımcılar turizm işletmelerinin turist çekebilmek için fiyat indirimlerine gitmeleri gerektiğini savunmaktadırlar. Diğer taraftan “Küçülme” (f=14) stratejisinin uygulanması gerektiğini ifade eden katılımcılar ise işletmelerin kapasite azaltımı yoluna gitmeleri halinde hem salgını önleme konusunda önemli bir unsur olan sosyal mesafenin sağlanabileceği hem de talep yüksek olacağı için daha yüksek fiyattan satışın mümkün olabileceğini ifade etmektedirler.

Soru 5: Koronavirüs (Covid-19) salgını sonrası turistlerin turizm işletmelerinden olası beklentilerini sektörel bazda değerlendiriniz.

Araştırmanın beşinci ve son sorusunda katılımcılardan salgın sonrasında turistlerin turizm işletmelerinden olası beklentileri konusunda öngörülecek durumları istenmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevapları Tablo 6’da görmek mümkündür. Tabloda öncelikle turistlerin tüm turizm işletmelerinden olası ortak beklentileri “Genel” teması altında toplanmıştır. Bu tema altında üzerinde en çok durulan kodun “hijyen” (f=34) olduğu görülmektedir. En çok üzerinde durulan bir diğer kod ise “eğitilmiş personel” (f=28) olmuştur. Katılımcılar ayrıca, turistlerin turizm işletmelerinden “güven” (f=24) ve “kişiyeye özel hizmet” (f=24) beklentisi içerisinde olacağını da belirtmişlerdir.

Katılımcıların konaklama işletmeleri konusundaki öngörülerini genellikle daha az sayıda misafir ağırlayan (f=24), daha küçük konaklama işletmelerinin tercih edilir hale geleceğidir. Buna paralel olarak “sosyal mesafeye uygun hizmet” (f=16) beklentisinin de ön plana çıkacağını vurgusu yapılmaktadır. Bu konuda görüş bildiren katılımcılar lobi, restoran, havuz, plaj gibi toplu kullanım alanlarının sosyal mesafe açısından yeniden düzenlenmesi gerekeceği öngörüsünde bulunmaktadırlar. Konaklama işletmelerinden beklentiler konusunda bir diğer öngörü ise “açık büfe” (f=14) uygulamasının kaldırılacağı yönündedir. Katılımcılar, turistlerin açık büfedeki yemek yemek istemeyeceklerini ifade etmişlerdir. Bu tema altında öne çıkan bir diğer kod ise “önlemlerin görünür olması”dır (f=12). Katılımcılar, müşterilerin, konaklama işletmelerinin koronavirüs salgınına karşı ne gibi önlemler aldıklarını bilmek isteyeceklerini ifade etmektedirler. Alınan önlemlerin yeterliliği konusunda ne kadar ikna edici olunabilirse turistlerin o konaklama işletmesini tercih etme ihtimalinin de o kadar artacağı belirtilmektedir.

Yiyecek içecek işletmeleri temasında ön plana çıkan ilk kod “masalar arası mesafe” (f=26) kodudur. Katılımcılar turistlerin bu mesafenin artırılması yönünde beklentileri olacağını ifade etmişlerdir. “Açık büfe” (f=22) uygulamasının kaldırılması ise ikinci sırada yer almıştır. Katılımcılar, turistlerin özellikle ortak kullanıma dayalı açık büfe uygulamasından ve sıkışık masa düzeninden uzak duracakları yönünde öngörülecek durumları belirtmektadırlar. Buna paralel olarak “dış mekan kullanımı” (f=13) imkanına sahip olan restoranların daha çok tercih edileceği öngörüsü hakimdir. Az sayıda katılımcı ise “yerel yemeklerin azaltılması” (f=8) beklentisinin olacağını ifade etmektedirler. Koronavirüs salgınının yarsa çorbası gibi yöresel bir yemek nedeniyle ortaya çıktığı rivayetini temel alan bu öngörü, aynı nedenle turistlerin de yöresel yemekleri tüketmekten çekinceklerini ifade etmektedir.

Konaklama işletmeleri ve yiyecek içecek işletmeleriyle paralel olarak seyahat işletmelerine yönelik beklentiler konusundaki öngörülerde de daha az sayıda insanın katıldığı turlar, sosyal mesafe ve hijyen kavramları ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda en çok frekansa sahip kod

“doğaya dönük turlar” (f=24) olmuştur. Bu kodu “özel ilgi turları” (f=18) takip etmiştir. Her iki koddan hareketle, katılımcıların kitle turizmi gerilerken daha bireysel turların ön plana çıkacağı beklentileri olduğunu ifade etmek mümkündür. Katılımcılar, turistlerin destinasyon tercihlerinde popüler destinasyonlardan uzak durarak “daha az bilindik destinasyon” (f=15) tercihinde bulunacaklarını öngörmektedirler. Bu yorumu yapan katılımcılar arasında böylelikle turizmin bölgesel yoğunlaşmasının da önüne geçileceği ve bu durumun, salgının olumlu bir etkisi olarak değerlendirilebileceği görüşü de hakimdir.

Tablo 6. Salgın sonrası turistlerin turizm işletmelerinden olası beklentileri (n/82)

Tema	Kod	f	%
Genel	Hijyen	34	41,46
	Eğitimli personel	28	34,14
	Güven	24	29,26
	Kişiyeye özel hizmet	24	29,26
	Sertifikasyon	18	21,95
	Fiyat indirimi	12	14,63
Konaklama işletmesi	Daha az sayıda müşteri	24	29,26
	Sosyal mesafeye uygun hizmet	16	19,51
	Açık büfenin kaldırılması	14	17,07
	Alınan önlemlerin görünür olması	12	14,63
Yiyecek içecek işletmesi	Masalar arası mesafelerin artırılması	26	31,70
	Açık büfe uygulanmaması	22	26,82
	Açık alan kullanımı (dış mekan)	13	15,85
	Menülerde yerel yemeklerin azaltılması	8	9,75
Seyahat işletmesi	Doğa turları	24	29,26
	Özel ilgi turları	18	21,95
	Tur/transfer araçlarında düşük kapasite kullanımı	16	19,51
	Daha az bilindik/bakir destinasyon tercihi	15	18,29
Hava yolu işletmesi	Tur/transfer araçlarında hijyen	12	14,63
	Sosyal mesafe için düşük kapasite kullanımı	16	19,51
	Oturma düzeninin yeniden düzenlenmesi	14	17,07
Rekreasyon /eğlence işletmesi	Dış mekan aktivitelerinin artırımı	18	21,95
	Müze/özen yerlerinde sınırlı ziyaretçi kabulü	16	19,51
	Bireysel rekreasyon faaliyetleri	15	18,29

Katılımcılar, turistlerin hava yolu işletmelerinden de sosyal mesafe beklentisi içerisinde olacaklarını ifade etmektedirler. Bu nedenle hava yolu işletmelerinin düşük kapasiteyle çalışmasının (f=16) daha uygun olacağı öngörüsü ön plana çıkmaktadır. 14 katılımcı ise oturma düzeninin yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade ederken bunun nasıl gerçekleştirilebileceği konusunda herhangi bir öngöründe bulunmamışlardır. Son olarak katılımcıların rekreasyon/eğlence işletmelerine ilişkin öngörülerini incelendiğinde “dış mekan aktivitelerinin” (f=18) ön plana çıktığı görülmektedir. Katılımcılar restoranlarda olduğu gibi, eğlence merkezlerinde de turistlerin dış mekan aktivitelerinde bulunmaya daha çok istekli olacaklarını öngörmektedirler. bununla birlikte daha “bireysel” (f=15) rekreasyon faaliyetlerinin de ön plana çıkacağı öngörüsü hakimdir. Özellikle spor faaliyetlerine dayalı rekreasyon işletmelerinde bireysel sporların daha çok tercih edileceği düşünülebilir.

5. Sonuç

Araştırma bulgularından elde edilen ilk sonuç katılımcıların seyahat ve turizm talebine ilişkin öngörüleridir. Katılımcılar Koronavirüs salgınının dünyada seyahat ve turizm talebini düşüreceğini

ifade etmişlerdir. Sadece altı katılımcı, salgında yaşanan kısıtlamalar ve yasakların tüketicilerde seyahat ve turizm faaliyetlerine karşı bir talep artışına neden olacağını ifade etmişlerdir. Salgın sürecine ilişkin veriler ileriki yıllarda daha sağlıklı olarak incelenebilecek olmakla birlikte bu çalışmanın hazırlandığı dönemde dünya genelinde uluslararası seyahat hareketleri ile ilgili önemli kısıtlamalar devam etmektedir. Bu nedenle uluslararası turizm ve seyahat talebi potansiyeli olsa da insanların bu taleplerini yerine getirmeleri koşullar nedeniyle mümkün değildir. Ancak ulusal turizm ve seyahat hareketleri incelendiğinde talepte anlamlı bir azalmanın olmayabileceğinin izleri görülmektedir. Zira salgının başladığı ilk ülke olan Çin’de seyahat yasaklarının gevşetilmesiyle birlikte halkta park, bahçe ve turistik merkezlere aşırı bir talep artışı gözlemlenmiştir (www.turizmhabermerkezi.net). Türkiye’de ise başta İstanbul ve İzmir gibi salgının en çok etkili olduğu şehirlere giriş çıkışlara ilişkin kısıtlamaların ortadan kalkmasıyla birlikte iki gün içerisinde iki milyon insan şehirlerarası seyahat etmiştir (www.turizmgunlugu.com). Öte yandan, katılımcılar dünyada ve Türkiye’de uluslararası turizm yerine ulusal turizm hareketlerinin ön plana çıkacağını öngörmektedirler ki bu öngörünün, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın iç turizmi hareketlendirme çalışmalarına başlamasıyla birlikte, isabetli bir öngörü olduğunu ifade etmek mümkündür (www.hurriyet.com.tr). Bununla birlikte dış turizmin hareketlendirilebilmesi için ülkelerin farklı girişimlerde bulduklarını ifade etmek mümkündür. Ancak bu girişimlerin talebi nasıl etkileyeceği sürecin sonunda gözlemlenebilecektir.

Araştırma bulgularından elde edilen en önemli sonuçlardan bir diğeri ise kitle turizmi ile ilgilidir. Katılımcıların salgın sonrası turist davranışlarına yönelik olarak kitle turizminden bir uzaklaşma, bunun yerine bireysel turizme yönelik talepte ise bir artış olacağına ilişkin yüksek bir öngörülerini bulunmaktadır. Her şey dahil sistem ve resort turizm gibi sosyal mesafeyi korumanın mümkün olmadığı tatil şeklinin ve çoklu kullanım nedeniyle virüsün yayılmasını artırabilecek açık büfe sisteminin turistler tarafından daha az tercih edilir olacağı, bunun yerine daha bireysel turizm faaliyetlerinin ön plana çıkacağı öngörüsü hakimdir. Katılımcılar; yavaş turizm, doğa turizmi, küçük otel konaklaması, devremülk, yazlık turizmi gibi turistlerin kendilerini kalabalıklardan yalıtabilecekleri ve böylelikle virüse karşı önlem alabilecekleri turizm türlerine talep artışı olacağını ifade etmektedirler. Araştırmadan elde edilen bu bulgular Demir vd.’nin (2020) bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Araştırma sonuçları turistlerin Covid-19 süreci sonrasında da turizm işletmelerinden yeni beklentileri olacağını ortaya koymaktadır. Bu beklentilerin en başında daha çok hijyen ve güven beklentisi gelmektedir. Katılımcılar, turistlerin tatil yapacakları turizm işletmelerinden hijyen kurallarına daha çok uymalarını ve salgın konusunda gerekli önlemlerin alındığına dair kendilerine güven verilmesini bekleyeceklerini ifade etmişlerdir. Daha çok hijyen ve güvenin sağlanabilmesinin ise ancak yeni standartların ve sertifikasyon sisteminin geliştirilmesiyle mümkün olacağı öngörülmektedir. Demir vd.’nin (2020) turizm işletmesi yöneticileri üzerine yaptıkları çalışmadan da benzer sonuçlar çıktığını ifade etmek mümkündür. Dünyada ve Türkiye’de bu alanda yaşanan gelişmeler kısmen katılımcıların öngörülerini destekler şekildedir. Bu çalışmanın yazıldığı dönemde her ne kadar ulusal ya da uluslararası geçerliliği olan bir sertifikasyon sistemi geliştirilmemiş olsa da turizm işletmelerinin başta hijyen ve sosyal mesafe açısından salgına karşı çeşitlik önlemler aldıkları ve bu önlemleri müşterileriyle paylaştıkları görülmektedir (www.responsible-tourismpartnership.org).

Çalışmanın sonuç bölümünde üzerinde durulması gereken önemli bir diğer konu ise turizm çalışanlarının durumudur. Katılımcılar salgının olası ekonomik etkileri üzerinde dururken

turizmde yaşanabilecek işsizlik olaylarına ve çalışanların zor durumda kalacağına vurgu yapmışlardır. Katılımcılar, turizm sektöründe gelir elde edemeyen çalışanların mecburen başka sektörlere yönelmek durumunda kalacağını, bunun da sektör açısından ciddi anlamda yetişmiş personel kaybı anlamına gelebileceğini öngörmektedirler. Dolayısıyla kısa vadede yaşanacak yetişmiş personel kaybının yerinin doldurulması için birkaç sezon geçmesi gerekebilecektir. Diğer taraftan, katılımcılar, turistlerin turizm işletmelerinden olası yeni beklentileri üzerinde yorum yaparken de “eğitilmiş personel” vurgusu yapmaktadırlar. Sonuç olarak her iki öngörünün de gerçekleşmesi durumunda turizmde ciddi anlamda müşteri memnuniyetsizliği ortaya çıkabileceğini ifade etmek mümkündür. Deneyimli personel yerine konulmaya çalışan yeni iş gücü en azından ilk sezon eski personelin yerini tutamayacak, bu da eğitilmiş personel beklentisi olan turistler için bir tatminsizlik doğuracaktır.

Turizm gelirlerinde azalma, ekonomik kayıplar, turizm yatırımlarında durgunluk gibi öngörüler de katılımcıların Covid-19 salgını sonucu kısa vadede yaşanabilecek ekonomik sonuçlar hakkındaki öngörülerdir. Bu öngörülerinde en azından bu çalışmanın hazırlanma süresi dikkate alındığında isabetli bir öngörü olduğunu ifade etmek mümkündür. Zira UNWTO verileri 2020 dünya turizm hareketliliğinde ve gelirlerinde ciddi daralmaları göstermektedir (www.unwto.org). Ancak bu daralmanın tüketici taleplerinden kaynaklı olduğunu ifade etmek güçtür. Zira ülkelerin ulusal ve uluslararası seyahatler üzerindeki engelleri gevşetmeleriyle birlikte ulusal ve uluslararası insan hareketliliği hemen her ülkede gözlemlenmektedir (www.unwto.org). Bu nedenle salgın sürecinin sağlıklı bir şekilde atlatılması durumunda bireylerin en az salgın öncesindeki kadar seyahat etmeye ve tatil yapmaya istekli olacaklarını öngörmek mümkündür.

Covid-19 salgını 2020 yılı başından itibaren tüm dünyanın mücadele etmek ve sonuçlarıyla baş etmek zorunda olduğu bir salgındır. Salgının hemen her ülkeyi ve sektörü etkilemesi, ülkelerin bu salgının sonuçlarını öngörmeye çalışmaları ve olası sonuçlara hazırlıklı olmaya çalışmalarını zorunlu kılmaktadır. Bilimsel olarak ne kadar süreceği ve ne zaman son bulacağı kesin olmayan bu salgının sonuçlarıyla mücadele etmek için salgının bitmesini beklemek ülkeler ve sektörler için çok geç olabilir. Turizm sektöründe de salgının olası kısa, orta ve uzun vadeli sonuçlarını görmeye çalışmak bu sonuçlara hazırlıklı olmak açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle, çalışma, literatürde salgın sürecinde yapılmış ve salgın sonuçlarına ilişkin bir perspektif sunmaya çalışan önemli bir çalışmadır. Turizm alanında eğitim veren akademisyenlerin, sektör dışından bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin alınması sürece daha objektif bir açıyla bakılabilmesini sağlamıştır. Nitel bir çalışma olması nedeniyle çalışmanın derinlemesine veri sağlamak açısından literatürde önemli katkı sağladığı düşünülmektedir. Ancak tüm bu güçlü yanlarına rağmen, salgın sürecinin belirsiz olması ve çalışmanın bu belirsizliğin ortasında gerçekleştirilmiş olması, araştırmanın bir sınırlılığıdır. Katılımcılar öngörülerini mevcut duruma göre yapmış olmakla beraber ülkelerin salgına karşı tutumları ve virüsün ülkeden ülkeye gezinimi yapılan süreci farklı boyutlara taşıyabilmektedir. Bu nedenle benzer çalışmanın salgın süreci sonunda da gerçekleştirilmesinin faydalı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, turizm akademisyenlerinin salgın sürecine ilişkin öngörülerini önemli olmakla birlikte farklı bakış açıları sayesinde sürece ilişkin daha net bir perspektif oluşturulabileceği için benzer araştırmaların turizm çalışanları, turizm yöneticileri vb. farklı örneklem grupları üzerinde gerçekleştirilmesinin literatüre önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Özaltın Türker, G. (2020). How Covid-19 pandemic affects tourism sector? An evaluation from tourism academics perspective. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 207-224.

Kaynakça

- Acar, Y. (2020). Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 7-21.
- Akca, M. (2020). Covid-19'un Havacılık Sektörüne Etkisi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (5): 45-64.
- Alpago, H., Oduncu Alpago, D. (2020). Koronavirüs Salgınının Sosyoekonomik Sonuçları, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 8: 99-114.
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9 (1): 23-28.
- Brouder, P. (2020). Reset redux: possible evolutionary pathways towards the transformation of tourism in a COVID-19 world, *Tourism Geographies*, DOI:10.1080/14616688.2020.1760928
- Gössling, S., Scott D., Hall, C.M. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19, *Journal of Sustainable Tourism*, DOI: 10.1080/09669582.2020.1758708
- Demir, M., Günaydın, Y., Demir, Ş.Ş. (2020). Coronavirüs (Covid-19)'ün Türkiye'de turizm üzerindeki öncüllerinin, etkilerinin ve sonuçlarının değerlendirilmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6 (1): 80-107.
- Desbiolles, F.H. (2020). Socialising tourism for social and ecological justice after COVID-19, *Tourism Geographies*, DOI: 10.1080/14616688.2020.1757748
- İbiş, S. (2020). Covid-19 Salgınının Seyahat Acentaları Üzerine Etkisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3 (1): 85-98.
- Karim, W., Haque, A., Anis, Z., Ulfy, M.A. (2020). The Movement Control Order (MCO) for Covid-19 Crisis and its Impact on Tourism and Hospitality sector in Malaysia, *International Tourism and Hospitality Journal*, 3 (2):1-07.
- Kılıçdere, S. (2017). Seyahat Acentalarında Kriz Yönetimi Kapsamında 2016 Turizm Sezonunun Değerlendirilmesi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi SBE.
- Kıvılcım, B. (2020). Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Salgınının Turizm Sektörüne Muhtemel Etkileri. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4 (1): 17-27.
- Yang, B. Y., Hongru, Z., & Xiang, C. (2020). Coronavirus pandemic and tourism: Dynamic stochastic general equilibrium modeling of infectious disease outbreak. *Annals of Tourism Research*, 1-2.
- Zeng, Y., Goh, E., Wen, J. (2020). The effects of misleading media reports about COVID-19 on Chinese tourists' mental health: a perspective article, *Anatolia*, 31 (2): 337-340.
- www.covid19bilgi.saglik.gov.tr (Erişim Tarihi 28.06.2020)
- <https://www.unwto.org/news/new-data-shows-impact-of-covid-19-on-tourism> (Erişim Tarihi 28.06.2020)
- <https://www.turizmhabermerkezi.net/haber-darisi-turkiye-nin-basina-cin-de-seyahat-yasaklari-kalkti-halk-turistik-yerlere-akin-etti-13191.html> (Erişim Tarihi 28.06.2020)
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turizm-ne-zaman-baslayacak-bakan-ersoy-tarih-verdi-41519303> (Erişim Tarihi 28.06.2020)
- <https://www.turizmgunlugu.com/2020/06/03/yasak-kalkti-2-milyon-kisi-sehir-degistirdi/> (Erişim Tarihi 28.06.2020)
- <https://responsibletourismpartnership.org/travel-and-tourism-after-covid-19/> (Erişim Tarihi 28.06.2020)
- <https://www.unwto.org/international-tourism-and-covid-19> (Erişim Tarihi 28.06.2020)

Extended abstract in English

Introduction

According to the data of the United Nations World Tourism Organization, the number of tourists in the world has exceeded 1.5 billion in 2019 (unwto.org, 2020). Tourism movements, which tend to grow steadily apart from extraordinary events, are among the economically priority livelihoods of many countries. Although it is an important economic resource, it is not always possible to keep the continuity of tourism under control. Many events such as war, terrorism, natural disasters can prevent tourism mobility. It is also possible to list diseases and outbreaks among these events. Tourism activities under the influence of epidemic diseases such as ebola, sars, avian influenza in the past. Today, it is exposed to the negative effects of the Covid-19 pandemic in Wuhan, China.

This study aims to evaluate the possible effects of Covid-19 pandemic on the tourism sector from academics perspective. In this context, it is thought that it will significant contribute to the literature since it is one of the first empirical studies in the field. In addition, it is thought that determining the tourism academicians who are outside the sector but have a significant knowledge of it, as the working universe makes the research results more objective. The fact that a qualitative method, such as open-ended questionnaire, was preferred, allowing the findings to be examined in more depth. However, the pandemic process is not yet completed. Therefore, the results of this study are likely to be obsolete at the time the study will published. In an unpredictable process, it is not possible to estimate the possible decisions of the countries, the changes in the behavior of the consumers or even the future situation of the virus epidemic. Therefore, it is important to carry out similar studies with different sample groups in the continuation of the pandemic process and after the process ends.

Method

The main purpose of the research is to examine the possible effects of Covid-19 pandemic on the tourism sector from the perspective of tourism academicians. Research universe is defined as tourism academics in Turkey. Since open-ended questionnaire technique, which is one of the qualitative data collection techniques, is preferred as the research method, the need to restrict the research universe has arisen in terms of data analysis. Therefore, the research universe limited to academics who has the title of professor, associate professor and assistant professor. The numbers and e-mail addresses of the tourism academics with these titles were determined through the "YÖK Academic" platform. It has been determined that there are 254 assistant professors, 91 Associate Professors and 77 Professors registered in the YÖK Academic platform in the field of tourism. An open-ended questionnaire prepared electronically was sent to the participants via e-mail. With this method, 82 participants were reached between April 10 and May 10, 2020. This number was found sufficient in terms of research purposes and generalisability of the data. The data were subjected to content analysis via a package program.

The questions posed to the participants are as follows:

1. What impact do you think the Covid-19 pandemic will have on tourist behavior in the world?
2. In your opinion, what effects will the Covid-19 pandemic have on tourism activities in Turkey?

Özaltın Türker, G. (2020). How Covid-19 pandemic affects tourism sector? An evaluation from tourism academics perspective. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 207-224.

3. Which strategies do you think should be followed by Turkey, in the field of tourism, after the Covid-19 pandemic?
4. What should tourism businesses do to manage the Covid-19 pandemic crisis?
5. After the Covid-19 pandemic, evaluate the potential expectations of tourists from tourism businesses on a sectoral basis.

Findings and results

Q1: What impact do you think the Covid-19 pandemic will have on tourist behavior in the world?

24 participants (29.26%) expressed their opinions about travel requests after the epidemic. It was determined that in all of the responses, the demands for travel will decrease, and that people will have reservations to make travel requests in the short and medium term. 17 (20.73%) participants expressed their views on the direction of travel. These participants stated that individuals would prefer domestic tourism rather than foreign tourism. The participants stated that tourists would prefer smaller hotels and boutique hotels instead of resort hotels and all-inclusive pensions, after Covid-19 pandemic. It is stated that the preferred rates of accommodation types such as timeshare and cottage will increase. While the participants thought that mass tourism will decline by 31.70%, 24.39% stated that individual tourism will come to the fore.

Q2: In your opinion, what effects will the Covid-19 pandemic have on tourism activities in Turkey?

When the "Economic Effects" theme is examined, it is seen that the code of "economic loss" (f = 21) has the highest frequency value. The participants used expressions under this code that; the country's economy would be damaged, there will be shrinkage in tourism businesses, loss of foreign currency and economic activities will decrease. It is seen that the code of "employment" (f = 18) has another high frequency. Under this code, the participants anticipate that there will be high rates of layoffs in tourism businesses, which will create a significant employment problem for the country.

While all participants used positive expressions for domestic tourism, they used negative expressions for foreign tourism. There are forecasts that domestic tourism will recover first, the sector will focus on domestic tourism, and the crisis can be overcome thanks to domestic tourism. On the other hand, participants do not expect foreign tourism activity in the short and medium term.

Q3: Which strategies do you think should be followed by Turkey, in the field of tourism, after the Covid-19 pandemic?

"The incentives and loans" (f = 19) are the most important strategies that the participants emphasize. Participants think that the government should provide incentives and loans to tourism businesses to overcome this crisis period. Another strategy that is emphasized most is the "hygiene emphasis" strategy. Participants who advocate this strategy, which can be considered as a marketing strategy, foresee that the hygiene expectations of tourists will be high after the pandemic. Therefore, it states that hygiene should be emphasized in marketing activities. The third highest strategy is the strategy of turning to the domestic market (f = 17).

Q4: What should tourism businesses do to manage the Covid-19 pandemic crisis?

A significant majority of the participants (28.04%) are not in favor of opening the enterprises during the pandemic. Some respondents who responded in this direction stated that preventing the spread of the pandemic is much more important than the survival of the enterprise. Some participants emphasized that the enterprises will not be able to do anything during the pandemic process, therefore it is the best decision to wait for the pandemic to end.

Another answer with the highest frequency is the answer to “measures for personnel” (f = 22). The first issue that the participants emphasize about the employees is the economic support of the employees. In addition, "taking measures to protect employee health" and "ensuring that employees receive training on protection from the epidemic" were also mentioned in this code.

Q5: After the Covid-19 pandemic, evaluate the potential expectations of tourists from tourism businesses on a sectoral basis.

In the fifth and last question of the research, the participants were asked to make predictions about the possible expectations of the tourists from the tourism establishments after the pandemic. It is possible to see the answers given by the participants to this question in the table below.

Table 1. Possible expectations of tourists after pandemic from tourism enterprises (n / 82)

Theme	Code	f	%
General	Hygiene	34	41,46
	Trained staff	28	34,14
	Confidence	24	29,26
	Personalized service	24	29,26
	Certification	18	21,95
	Discount	12	14,63
Accommodation business	Fewer customers	24	29,26
	Service suitable for social distance	16	19,51
	Abolition of the buffet	14	17,07
	Visibility of measures taken	12	14,63
Food and beverage business	Increasing the distances between tables	26	31,70
	Open buffet not applied	22	26,82
	Outdoor usage	13	15,85
	Reducing local foods in menus	8	9,75
Travel business	Nature tours	24	29,26
	Special interest tours	18	21,95
	Low capacity usage in tour / transfer vehicles	16	19,51
	Lesser known / virgin destination preference	15	18,29
Airline business	Hygiene in tour / transfer vehicles	12	14,63
	Low capacity utilization for social distance	16	19,51
	Rearranging the seating order	14	17,07
Recreation/ entertainment business	Increasing outdoor activities	18	21,95
	Limited visitor acceptance in museum / ruins	16	19,51
	Individual recreation activities	15	18,29